

Anna OLEŃCZUK-PASZEL*, Monika ŚPIEWAK-SZYJKA**

ZMIANY DEMOGRAFICZNE W MIASTACH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

DEMOGRAPHIC CHANGES IN THE CITIES OF THE WEST POMERANIAN VOIVODSHIP

ABSTRAKT: Zmiany demograficzne w postaci depopulacji i starzenia się ludności stanowią poważne wyzwanie dla funkcjonowania społeczeństwa i gospodarki. Ich negatywne konsekwencje są widoczne w skali mikro oraz makro i generują konieczność podejmowania decyzji i działań zmierzających do ich niwelowania na wszystkich płaszczynach. Celem podjętych badań była identyfikacja wybranych zmiennych wpływających na zmiany demograficzne zachodzące w miastach województwa zachodniopomorskiego. Celem pośrednim natomiast było przedstawienie konsekwencji opisanych zmian dla analizowanych obszarów. Badaniem objęto wszystkie miasta województwa w liczbie 66. Dane wykorzystane w badaniach zaczerpnięto z bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego – Banku Danych Lokalnych dla lat 2017–2023.

SŁOWA KLUCZOWE: demografia, depopulacja, starzenie się ludności, miasto, województwo zachodniopomorskie

ABSTRACT: Demographic changes in the form of depopulation and population ageing pose a serious challenge to the functioning of society and the economy. Their negative consequences are visible on a micro and macro scale and generate the need for decisions and actions aimed at mitigating them at all levels. The aim of the study was to identify selected variables influencing demographic changes taking place in cities in the West Pomeranian Voivodeship. The indirect objective, on the other hand, was to present the consequences of the changes described for the areas under study. The study covered all the cities of the voivodeship, 66 in number. The data used in the study was taken from the database of the Central Statistical Office – Bank of Local Data for the years 2017–2023.

KEY WORDS: demography, depopulation, population ageing, city, West Pomeranian Voivodship

Wprowadzenie

Przemiany demograficzne są jednym z kluczowych czynników kształtujących rozwój społeczno-gospodarczy regionów. Współczesne procesy demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa, depopulacja, migracje oraz ruch naturalny ludności, zdaniem

* Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, ORCID 0000-0002-8685-1425.

** Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, ORCID 0000-0001-5527-0305.

autorek, mogą wywierać znaczący wpływ na funkcjonowanie miast, ich gospodarkę oraz jakość życia mieszkańców.

Depopulacja, rozumiana jako trwałe zmniejszanie się liczby mieszkańców danego obszaru w warunkach pokoju (Szukalski 2019, 10–15), jest jednym z najważniejszych procesów demograficznych w miastach. Śleszyński opisując problem depopulacji miast średniej wielkości w Polsce wskazuje, że migracje wewnętrzne są jednym z głównych czynników tej depopulacji, obok naturalnego spadku liczby ludności. Zwraca również uwagę na zjawisko suburbanizacji oraz odpływ ludności do większych ośrodków miejskich lub na obszary wiejskie (Śleszyński 2016, 97–106). Podobnie Jażewicz (2023, 179–198) podkreśla, że spadek zaludnienia jest rezultatem zarówno odpływu migracyjnego, jak i zmniejszającej się liczby urodzeń. Procesy te wpływają na kurczenie się przestrzeni miejskiej oraz osłabienie potencjału rozwojowego miast. Zmiany migracyjne odgrywają kluczową rolę także w przemianach demograficznych województwa zachodniopomorskiego (Janiszewska 2019, 45–69). W miastach regionu już w 2016 roku zanotowano odpływ migracyjny na poziomie 11 447 osób (Wegner i Kamińska 2017, 23–34). Dmitrowicz-Życka i Brzezińska (2020, 73–83) zwracają uwagę na migracje wewnętrzne w regionie, które często są skutkiem suburbanizacji i przesunięcia mieszkańców z centrów miast na ich peryferia. Suszczewicz (2016, 145–159) analizuje przypadek Bornego Sulinowa, miasta o specyficznej historii i strukturze społecznej. Badanie pokazuje, że większość mieszkańców miasta pochodzi z terenu obecnego województwa zachodniopomorskiego (ponad 60%). Przemiany migracyjne związane z rozwojem miasta są modelowym przykładem tego, jak zmiany demograficzne wpływają na nowo powstające ośrodki miejskie w Polsce. Autor zwraca również uwagę na wyzwania integracyjne oraz potrzebę wspierania nowych mieszkańców przez władze lokalne. Żuchowski (2010, 37–53) wskazuje na poważne wyzwania demograficzne, takie jak wysokie wskaźniki przedwczesnych zgonów oraz znaczną redukcję liczby ludności w młodszych grupach wiekowych. Badania autora podkreślają różnice w przemianach demograficznych pomiędzy miastami a terenami wiejskimi, wskazując na konieczność zróżnicowanego podejścia do polityki społecznej. Analizując przykład miasta w Szwecji, Dribe, Nilsson i Tegunimataka (2024, 1–25) stwierdzili, że przenoszenie ludności wiejskiej do miast było powszechnym trendem w Europie i Ameryce Północnej i zapoczątkowało najgłębsze zmiany w życiu zawodowym od czasów rewolucji neolitycznej. Przejście ze społeczeństwa wiejskiego do miejskiego nie tylko miało znaczące implikacje ekonomiczne, ale było również katalizatorem zmian społeczno-politycznych bezpośrednio związanych z wielkimi ruchami robotniczymi epoki i miało kluczowe znaczenie dla zabezpieczenia wielu podstawowych warunków, takich jak dostęp do wysokiej jakości opieki zdrowotnej, opieki nad dziećmi i szkolnictwa, a także bezpieczeństwo na starość lub w przypadku niepełnosprawności.

Starzenie się ludności to kolejne istotne wyzwanie demograficzne. Zagórowska (2012, 187–216) ustaliła wpływ zmian demograficznych na rozwój zasobów pracy w województwach nadodrzańskich: opolskim, dolnośląskim, lubuskim i zachodnio-

pomorskim. Autorka wskazuje na istotne różnice w strukturze demograficznej tych regionów, szczególnie w miastach, gdzie depopulacja jest bardziej widoczna. Województwa zachodniopomorskie i lubuskie zostały wyróżnione jako regiony o wysokim odsetku ludności w wieku produkcyjnym, co jednocześnie stwarza wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństwa i migracjami. Miśkiewicz-Nawrocka (2015, 34–58) przeprowadziła badanie porównawcze czynników demograficznych wpływających na sytuację w różnych regionach Polski. Wskazała, że zmiany w strukturze wiekowej ludności wynikają zarówno z procesów migracyjnych, jak i różnic w dzietności. Autorka podkreśla, że województwa o wysokim odsetku starzejącej się populacji napotykają większe wyzwania gospodarcze i społeczne. Wróbel (2017, 35–56) porównuje sytuację demograficzną województwa lubuskiego z innymi regionami Polski, wskazując na intensywne przemiany demograficzne. Odnotowuje wzrost liczby mieszkańców w największych miastach, co stanowi wyjątek w ogólnokrajowym trendzie depopulacji. Jednocześnie autor zwraca uwagę na wysoki odsetek osób starszych, podobny do obserwowanego w województwie zachodniopomorskim.

Zachodzące przemiany demograficzne mają daleko idące konsekwencje społeczne i gospodarcze. Jak podkreśla Jażewicz (2023, 179–198) kurczenie się miast prowadzi do marginalizacji społecznej, wzrostu nierówności oraz ograniczenia dostępu do usług publicznych, takich jak edukacja czy opieka zdrowotna. Odpływ ludności w wieku produkcyjnym z miast dodatkowo osłabia lokalne rynki pracy i utrudnia realizację projektów inwestycyjnych (Smutek 2011, 59–74). Janiszewska (2019, 45–69) zauważa, że proces depopulacji jest szczególnie zauważalny w małych i średnich miastach, gdzie malejąca liczba młodych ludzi powoduje zmniejszenie aktywności ekonomicznej i spadek innowacyjności lokalnych społeczności. Zwiech (2012, 190–200) podkreśla rolę kapitału ludzkiego w rozwoju regionalnym województwa zachodniopomorskiego. Procesy demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa i migracje, wpływają na ograniczenie zasobów ludzkich. Autor podkreśla znaczenie inwestycji w edukację i szkolenia zawodowe, aby przeciwdziałać negatywnym skutkom tych procesów. Jażewicz i Szymańska (2024, 31–47) zwracają uwagę na wpływ przemian demograficznych na funkcjonowanie jednostek samorządowych w czasach rosnącej niepewności. W swoich badaniach nad gminami Pomorza analizują różnorodność procesów demograficznych i wskazują, że zmiany te mają bezpośredni wpływ na rozwój infrastrukturalny oraz polityki społeczne. Klasyfikacja gmin na Pomorzu według typów demograficznych ujawnia znaczne różnice w dynamice ludności, co stawia wyzwania przed lokalnymi władzami. Ilnicki (2020, 141–160) zauważa, że wymaga to również podjęcia odpowiedniej polityki zarządzania tymi jednostkami. Olszewski (2014, 139–147) przedstawiając szczegółową diagnozę zmian demograficznych w województwie łódzkim, ukazuje proces depopulacji oraz wzrastający udział osób w wieku poprodukcyjnym. Autor wskazuje na negatywne konsekwencje dla rynku pracy oraz dostępności usług w mniejszych miejscowościach. Miśkiewicz-Nawrocka i Zeug-Żebro (2017, 69–83) analizując zróżnicowanie regionalne w zakresie procesów demograficznych wykazują, że województwa północne i zachodnie charakteryzują się większą dynamiką migracji wewnętrznych,

podczas gdy regiony wschodnie borykają się z wysokim wskaźnikiem starzenia się populacji. Autorzy wskazują na konieczność opracowania polityk regionalnych dostosowanych do specyfiki demograficznej. Bartosiewicz (2016, 22–31) analizuje polityki rozwoju lokalnego w kontekście depopulacji małych miast w Polsce. Autor podkreśla, że w miastach kurczących się dynamicznie zmniejsza się liczba ludności, co wpływa na gospodarkę lokalną, infrastrukturę oraz jakość życia mieszkańców. Przedstawione strategie rozwojowe obejmują m.in. wzmacnianie lokalnych rynków pracy, poprawę infrastruktury miejskiej oraz zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej małych miast. Zborowski (2014, 27–52) omawia zmiany demograficzne w małych i średnich miastach w Polsce, które zachodziły w okresie intensywnych przemian gospodarczych. W pracy zawarto szczegółową analizę procesów suburbanizacji, depopulacji oraz starzenia się populacji, które znacząco wpływają na potencjał rozwojowy tych jednostek. Autor proponuje policentryczny model rozwoju, który wspiera równoważenie rozwoju pomiędzy większymi miastami a ich mniejszymi odpowiednikami. McCann (2017, 543–557) dokonał natomiast analizy geograficznych czynników wpływających na starzenie się populacji oraz spadek liczby ludności, a także ich zróżnicowane skutki dla miast i obszarów wiejskich. Podkreślił, że te demograficzne zmiany mają istotne konsekwencje dla polityki regionalnej i miejskiej, zwłaszcza w kontekście planowania przyszłości urbanistycznej. Wskazał również, w jaki sposób różne regiony mogą dostosować się do tych wyzwań poprzez odpowiednie strategie polityczne i planistyczne. Potrykowska (2017, 121–143) z kolei zwraca uwagę na znaczenie migracji dla rozwoju ludnościowego dużych miast, takich jak Warszawa. Wskazuje, że w regionie dominuje ruch ludności z mniejszych miejscowości do stolicy oraz suburbanizacja, czyli przenoszenie się ludności z centrów miejskich na przedmieścia. Autorka zauważa rosnącą presję na infrastrukturę miejską i mieszkalnictwo. Ilnicki i Szczyrba (2019, 25–44) oraz Dyszy (2017, 17–29) z kolei stwierdzają, że dominującym kierunkiem migracji jest przepływ ludności z miast na wieś. Autorzy podkreślają, że procesy te przyczyniają się do rozwoju terenów wiejskich, ale równocześnie powodują konieczność zmian w ich infrastrukturze. Potrykowska i Śleszyński (1999, 1–218) analizują przestrzenne zróżnicowanie migracji wewnętrznych w stołecznym regionie. Autorzy podkreślają, że ponad 50% migracji to przemieszczanie się ludności z miast do miast, co wpływa na rozwój aglomeracji warszawskiej, ale jednocześnie może prowadzić do depopulacji niektórych mniejszych miejscowości. Kotarski (2024, 9–27) omawia, jak migracje wewnętrzne, starzenie się społeczeństwa oraz zmiany w strukturze rodzinnej kształtują strukturę demograficzną miast. Autor wskazuje, że atrakcyjność miast dla nowych mieszkańców zależy od jakości infrastruktury, dostępności usług publicznych oraz możliwości zatrudnienia. Nie mniejsze znaczenie będzie miała dostępność określonego rodzaju zasobów mieszkaniowych. Starzenie się populacji wpłynie bowiem na zmianę charakteru popytu mieszkaniowego, zwiększy się zapotrzebowanie na miejsca w domach senioralnych i domach opieki, a także na mieszkania specjalne dostosowane do potrzeb seniorów (Jański, 2023, 1–8). Zmieniająca się demografia i ruchy migracyjne powodują również przemiany w strukturze społecznej i poczuciu przynależności

mieszkańców. Rutkowska (2020, 40-51) wskazuje, że w latach 2002-2018 odpływ ludności z miast do obszarów wiejskich przewyższał napływ do miast. Zjawisko to było związane z suburbanizacją oraz poszukiwaniem lepszych warunków życia. Ponadto migracje wewnętrzne były zdominowane przez osoby w wieku produkcyjnym, co podkreśla ich znaczenie dla rynku pracy. Największy napływ ludności odnotowano w strefach podmiejskich dużych miast, takich jak Warszawa, Kraków czy Wrocław, co wpływało na zmiany w strukturze demograficznej tych regionów. Dribe, Nilsson i Tegunimataka (2024, 1–25) na podstawie analizowanej literatury podkreślali pozytywne strony migracji, która może mieć znaczący wpływ ekonomiczny na kraje i regiony, które przyciągają migrantów, w tym zwiększoną innowacyjność, niższe ceny, zwiększony handel i większą specjalizację na rynku pracy. Migracja międzynarodowa ma również ważne implikacje dla krajów pochodzenia, na przykład poprzez przekazy pieniężne, przekazywanie know-how oraz transfer wartości kulturowych i politycznych, które promują lepsze zarządzanie. Witkowski (1988, 119–141) podkreśla, że migracje wewnętrzne są odpowiedzią na różnorodne potrzeby ludzi, takie jak poszukiwanie lepszego zatrudnienia, warunków mieszkaniowych czy dostępu do usług publicznych. Autor zauważa, że decyzje migracyjne są motywowane przede wszystkim chęcią poprawy jakości życia i realizacją indywidualnych celów. Migracje te mają charakter strategiczny, gdzie zaspokajanie potrzeb staje się kluczowym czynnikiem determinującym wybór miejsca zamieszkania.

Podsumowując przegląd literatury poświęconej przemianom demograficznym w miastach, można zauważyć, że uwaga badaczy koncentruje się na kilku kluczowych aspektach, w szczególności na kwestiach zmniejszającej się liczby ludności, która się starzeje, migracji, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych oraz przyrostu naturalnego, które determinują dynamikę liczby ludności w regionie. Istotnym wątkiem jest także proces suburbanizacji oraz jego wpływ na rozwój miast i ich peryferii. Dyskutowany jest także wpływ przemian demograficznych na sytuację społeczno – gospodarczą obszarów oraz kształtowanie krajowych i lokalnych polityk rozwojowych.

Uwzględniając postulaty przedstawione w literaturze, jako cel badań przyjęto identyfikację wybranych zmiennych wpływających na zmiany demograficzne zachodzące w miastach województwa zachodniopomorskiego. Jest to region charakteryzujący się specyficznymi uwarunkowaniami geograficznymi, historycznymi i ekonomicznymi, przez co stanowi interesujący obszar badawczy pod względem analizy procesów demograficznych. Jest on położony nad Morzem Bałtyckim, graniczy bezpośrednio z Niemcami i ma trzy główne ośrodki miejskie – Szczecin, Świnoujście i Koszalin. Takie usytuowanie sprzyja migracjom oraz koncentracji ludności i procesów gospodarczych w miastach. Kluczowe znaczenie dla obecnej sytuacji demograficznej miała powojenna wymiana ludności, industrializacja w czasach PRL oraz emigracja młodych ludzi po 1989 roku. Z kolei uwarunkowania ekonomiczne związane z upadkiem przemysłu po transformacji ustrojowej, sezonowością turystyki oraz wyjazdy w celach zarobkowych, zwłaszcza po włączeniu Polski do Unii Europejskiej, przyczyniły się do dalszych zmian w strukturze demograficznej regionu.

Materiał i metoda

Przedmiotem podjętych analiz były wybrane zmienne demograficzne, a mianowicie liczba i struktura wiekowa ludności, przyrost naturalny i saldo migracji, a także opisujące zjawisko starzenia się demograficznego społeczeństwa. Ich wybór był podyktowany kryterium merytorycznym popartym przeprowadzonym przeglądem literatury. Są to zmienne o podstawowym znaczeniu dla charakterystyki zmian demograficznych. Ich ilościowy charakter umożliwia analizę tych zmian i porównanie jednostek ze względu na badane zjawisko. Nie bez znaczenia dla ich uwzględnienia w badaniu był fakt, iż dane je opisujące są dostępne w zasobach statystyki publicznej. Dane pozyskano z bazy danych Głównego Urzędu Statystycznego – Banku Danych Lokalnych. Zakres czasowy badań obejmuje lata 2017–2023. Analizy przeprowadzono dla 66 miast województwa zachodniopomorskiego, w tym 11 gmin miejskich (w tym trzech miast na prawach powiatu – Koszalin, Szczecin, Świnoujście) i 55 miast w gminach miejsko-wiejskich (tabela 1).

Tabela 1

Miasta województwa zachodniopomorskiego przyjęte do badań w ujęciu powiatów

Lp.	Powiat	Miasta przyjęte do badań
1	Białogardzki	Białogard, Karlino, Tychowo
2	Choszczeński	Choszczno, Drawno, Pełczyce, Recz
3	Drawski	Czaplinek, Drawsko Pomorskie, Kalisz Pomorski, Złocieniec
4	Goleniowski	Goleniów, Maszewo, Nowogard, Stepnica
5	Gryficki	Gryfice, Płoty, Trzebiatów
6	Gryfiński	Cedynia, Chojna, Gryfino, Mieszkowice, Moryń, Trzcińsko Zdrój
7	Kamieński	Dziwnów, Golczewo, Kamień Pomorski, Międzyzdroje, Wolin
8	Kołobrzeski	Kołobrzeg, Gościno
9	Koszaliński	Bobolice, Mielno, Polanów, Sianów
10	Myśliborski	Barlinek, Dębno, Myślibórz
11	Policki	Nowe Warpno, Police
12	Pyrzycki	Lipiany, Pyrzyce
13	Sławieński	Darłowo, Sławno
14	Stargardzki	Stargard, Chociwel, Dobrzany, Ińsko, Suchań
15	Szczecinecki	Szczecinek, Barwice, Białý Bór, Borne Sulinowo
16	Świdwiński	Świdwin, Połczyn Zdrój
17	Wałecki	Wałcz, Człopa, Mirosławiec, Tuczo
18	Łobeski	Dobra, Łobez, Resko, Węgorzyno
19	Koszalin	Koszalin
20	Szczecin	Szczecin
21	Świnoujście	Świnoujście

Analiza przeprowadzona dla wskazanych miast w latach 2017–2023 dotyczyła liczby ludności, która stanowiła od 100% ludności ogółem powiatu w przypadku miast na prawach powiatu do średnio 25% ludności ogółem w powiecie koszalińskim (tabela 2). Poza Koszalinem, Szczecinem i Świnoujściem najwyższe udziały liczby ludności miast w ludności ogółem powiatów charakteryzowały powiat białogardzki (średnio 68%), drawski (średnio 63%), kołobrzeski (średnio 61%), stargardzki (średnio 64%), szczecinecki (średnio 66%), wałecki (średnio 61%). Ludność miast w sześciu powiatach (goleniowski, gryficki, kamieński, myśliborski, świdwiński, łobeski) stanowiła średnio połowę lub ponad połowę liczby ludności ogółem tych powiatów. Udział liczby ludności pozostałych miast w liczbie ludności powiatu ogółem był niższy niż średnio 50%.

Tabela 2

Udział ludności miast w ludności powiatów województwa zachodniopomorskiego ogółem
w latach 2017–2023

Powiat	Udział ludności miast w ludności powiatu ogółem [%]						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Białogardzki	68	69	69	68	68	68	68
Choszczeński	47	47	47	48	48	48	48
Drawski	63	63	63	64	64	64	63
Goleniowski	55	54	54	54	53	53	53
Gryficki	50	50	50	51	51	50	50
Gryfiński	46	46	46	46	46	46	46
Kamieński	52	52	52	52	51	51	51
Kołobrzeski	62	61	61	60	60	60	60
Koszaliński	25	25	25	24	24	24	25
Myśliborski	59	59	59	58	58	58	58
Policki	44	43	42	39	38	37	36
Pyrzycki	42	42	42	42	43	43	43
Sławieński	47	47	47	46	46	46	46
Stargardzki	64	64	64	64	63	63	63
Szczecinecki	65	66	66	66	66	66	66
Świdwiński	50	50	50	50	50	50	50
Wałecki	61	61	61	61	61	61	61
Łobeski	53	53	53	54	54	54	54
Koszalin	100	100	100	100	100	100	100
Szczecin	100	100	100	100	100	100	100
Świnoujście	100	100	100	100	100	100	100

Do realizacji celu badań posłużono się metodą analizy literatury, w ramach której przeanalizowano dostępne artykuły naukowe i monografie, a także akty prawne i raporty Głównego Urzędu Statystycznego. W części empirycznej zastosowano metodę analizy danych zastanych (*desk research*), którą zastosowano w odniesieniu do danych statystycznych, na podstawie których przedstawiono dynamikę wybranych zjawisk demograficznych (liczba ludności ogółem) oraz ich strukturę (ludność według ekonomicznych grup wieku), posłużono się także wybranymi współczynnikami demograficznymi (przyrost naturalny i saldo migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców). Przedstawiono również zjawisko starości demograficznej, której próg ustalono na 65 lat i więcej (Abramowska-Kmon 2011, 3–22; Majdzińska 2022, 361–389), wykorzystując do tego celu odsetek osób w wieku 65+ lat w populacji ogółem oraz indeks starości obliczony jako iloraz liczby ludności w wieku 65+ do liczby dzieci w wieku 0–14 lat. Z uwagi na wielość danych, liczbę jednostek poddanych analizie oraz okres badania, aby zapewnić przejrzystość analiz, wyniki zostały przedstawione w formie graficznej (tabele, ryciny) w ujęciu powiatów. Powoduje to uśrednienie obserwacji dla obszarów miejskich zlokalizowanych w poszczególnych powiatach, co skłania autorki do kontynuacji badań na poziomie poszczególnych jednostek.

Wyniki

Depopulacja rozumiana jako zmniejszanie się liczby ludności danego obszaru jest zjawiskiem charakteryzującym miasta województwa zachodniopomorskiego. Na podstawie przeprowadzonych badań można zauważyć, że w latach 2017–2023 liczba ludności w miastach zlokalizowanych na terenie tego województwa zmniejszała się we wszystkich analizowanych powiatach (tabela 3).

Jak zaprezentowano w tabeli 3, największy spadek miał miejsce w miastach powiatu polickiego (o 10% w stosunku do roku 2017). Zarówno w Policach, jak i w Nowym Warpnie liczba ludności w analizowanym czasie spadła o około 10%. W miastach powiatów goleniowskiego, koszalińskiego i stargardzkiego oraz miastach na prawach powiatu liczba ludności w roku 2023 w porównaniu z rokiem 2017 zmniejszyła się o 5% lub mniej. W miastach pozostałych powiatów spadek liczby ludności ogółem wahał się od 9% w powiecie choszczeńskim, świdwińskim i łobeskim do 6% w powiecie drawskim, kołobrzeskim, pyrzyckim i szczecineckim. Wyniki potwierdzają gromadzenie się ludności wokół miast z potencjałem osiedleńczym, stanowiących tzw. bieguny wzrostu.

Ważna dla identyfikacji przemian demograficznych danego obszaru jest analiza zróżnicowania struktury wieku ludności. Obserwując ekonomiczne grupy wieku należy stwierdzić, że odsetek przedprodukcyjnej liczby ludności w miastach województwa zachodniopomorskiego spadł w roku 2023 w porównaniu do 2017 w dziewięciu powiatach (o 1 p.p.), w pozostałych dwunastu pozostając na niezmiennym poziomie (ryc. 1).

Sytuacji takiej towarzyszyło zjawisko wyraźnego spadku odsetka ludności w wieku produkcyjnym od 6 p.p. w miastach powiatu choszczeńskiego, 5 p.p. w miastach powiatu drawskiego, gryfickiego, kamieńskiego, kołobrzeskiego, koszalińskiego, polickiego,

Tabela 3

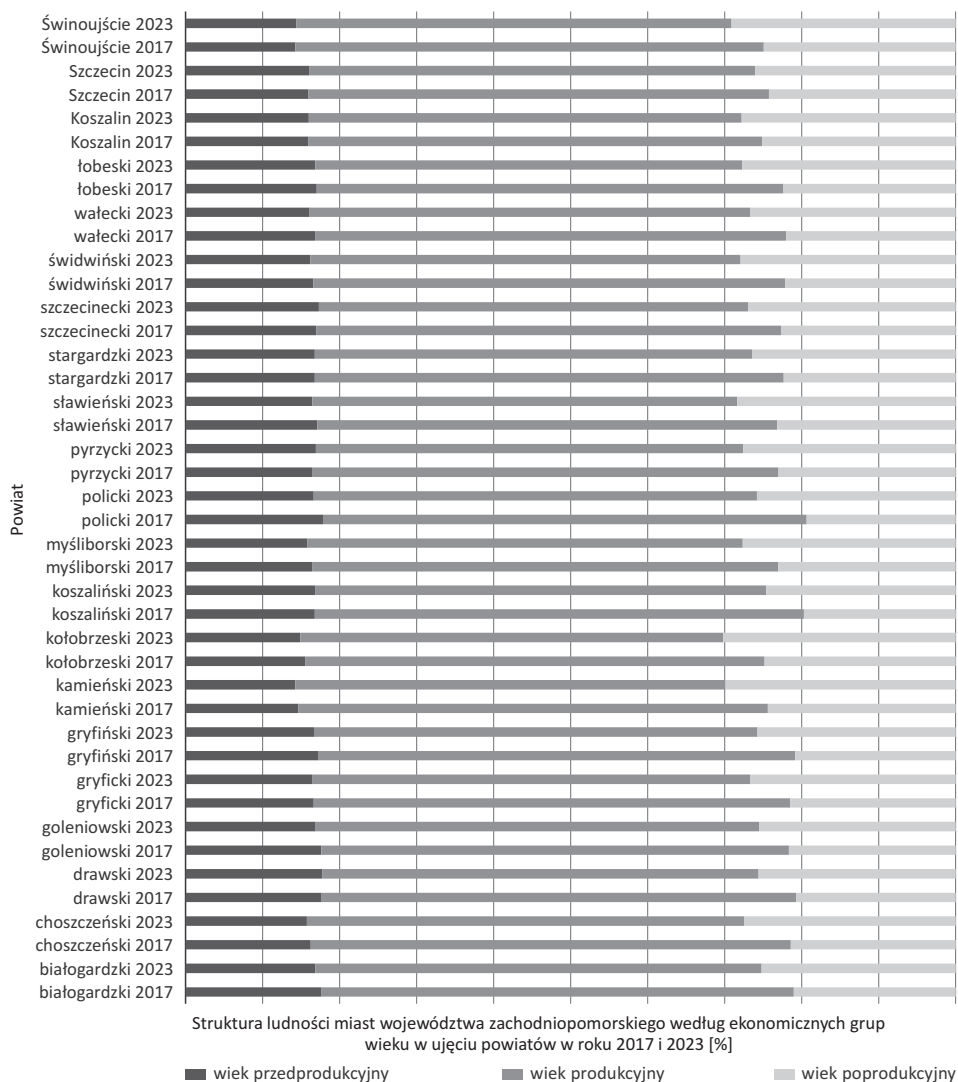
Liczba ludności ogółem w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów
w latach 2017–2023

Powiat	Liczba ludności ogółem w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023 [osoby]							Zmiana 2017 = = 100%
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Białogardzki	32 813	32 775	32 584	31 185	30 839	30 537	30 227	92
Choszczeński	23 186	23 041	22 855	21 903	21 623	21 350	21 100	91
Drawski	36 294	36 108	35 863	34 991	34 635	34 279	33 972	94
Goleniowski	45 129	44 908	44 636	44 185	43 747	43 325	42 980	95
Gryficki	30 620	30 519	30 306	29 332	29 009	28 733	28 362	93
Gryfiński	38 056	37 781	37 584	36 484	36 158	35 797	35 545	93
Kamieński	24 525	24 444	24 241	23 355	23 067	22 872	22 629	92
Kołobrzeski	49 004	48 784	48 677	47 105	46 635	46 370	46 160	94
Koszaliński	16 676	16 552	16 385	16 189	16 046	15 908	15 848	95
Myśliborski	39 112	38 881	38 468	37 390	36 980	36 576	36 173	92
Policki	34 166	33 877	33 671	31 859	31 462	31 096	30 676	90
Pyrzycki	16 691	16 563	16 486	15 897	15 791	15 751	15 622	94
Sławieński	26 514	26 287	26 163	25 212	24 895	24 590	24 289	92
Stargardzki	77 121	76 817	76 614	75 920	75 582	75 302	74 917	97
Szczecinecki	51 189	51 126	51 038	49 172	48 734	48 408	48 017	94
Świdwiński	23 906	23 703	23 488	22 469	22 240	21 970	21 790	91
Wałecki	32 855	32 690	32 464	31 372	31 006	30 759	30 534	93
Łobeski	19 772	19 629	19 340	18 661	18 365	18 172	18 055	91
Koszalin	107 670	107 321	107 048	106 152	104 891	104 239	105 540	98
Szczecin	403 883	402 465	401 907	397 289	394 482	391 566	389 066	96
Świnoujście	41 032	40 910	40 888	40 326	39 834	39 368	38 904	95

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

pyrzyckiego, sławieńskiego, szczecineckiego, świdwińskiego i łobeskiego do 2 p.p. w Szczecinie (ryc. 1). Znamienny jest również, obserwowany w analizowanym okresie, znaczny wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym, który wahał się od 2 p.p. w Szczecinie do 6 p.p. w miastach powiatu choszczeńskiego, kamieńskiego, polickiego i świdwińskiego. Miasta dziesięciu powiatów odnotowały wzrost tego odsetka na poziomie 5 p.p. Wyniki te potwierdzają proces starzenia się społeczeństwa, który będzie miał wpływ na gospodarkę i procesy społeczne zachodzące w regionie.

Obserwowany w województwie zachodniopomorskim ubytek ludności spowodowany jest kształtowaniem się dwóch procesów demograficznych, czyli ruchu naturalnego (wyrażonego wielkością przyrostu naturalnego, tj. różnicą między urodzeniami i zgonami) oraz ruchu wędrówkowego (zobrazowanego saldem migracji, tj. różnicą

Ryc. 1. Struktura ludności miast województwa zachodniopomorskiego według ekonomicznych grup wieku w ujęciu powiatów w roku 2017 i 2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

między liczbą ludności napływowej a liczbą ludności odpływowej) (Dmitrowicz-Życka, Brzezińska 2020, 73–83).

Wśród miast województwa zachodniopomorskiego w początkowym okresie analizy można było odnotować pojedyncze wartości współczynnika przyrostu naturalnego na poziomie 0 lub nieznacznie powyżej zera (miasta powiatu goleniowskiego, koszalińskiego i polickiego w 2017 roku). Od 2018 roku miasta województwa zachodniopo-

morskiego charakteryzowały się ujemnym przyrostem naturalnym na 1000 ludności (tabela 4). Poziom współczynnika był przestrzennie zróżnicowany, ale można zauważyć jego znaczny wzrost od roku 2020. Wpływ na coraz większy ujemny przyrost naturalny na 1000 ludności mogła mieć pandemia COVID-19, a wyniki były determinowane nie tylko spadkiem liczby urodzeń, ale również wzrostem liczby zgonów.

Tabela 4

Przyrost naturalny na 1000 ludności w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023

Powiat	Przyrost naturalny na 1000 ludności w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023 [%]						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Białogardzki	–2,2	–1,8	–3,4	–6,7	–8,3	–7,5	–7,4
Choszczeński	–2,3	–2,3	–2,0	–5,4	–5,9	–5,4	–6,1
Drawski	–1,7	–2,3	–3,0	–4,6	–7,6	–6,8	–5,8
Goleniowski	0,0	–2,1	–2,4	–4,6	–5,8	–3,7	–4,5
Gryficki	–3,3	–3,1	–3,5	–9,0	–8,0	–8,6	–7,1
Gryfiński	–1,2	–1,5	–2,6	–6,6	–6,5	–6,2	–6,2
Kamieński	–1,9	–2,5	–2,4	–7,8	–9,1	–6,6	–7,7
Kołobrzeski	–1,9	–2,8	–2,4	–5,5	–9,9	–6,3	–6,4
Koszaliński	0,7	–2,2	–5,2	–6,3	–6,5	–6,1	–6,1
Myśliborski	–3,6	–4,5	–4,2	–5,6	–9,0	–7,4	–7,3
Policki	2,0	–1,9	–2,4	–2,8	–6,6	–5,3	–6,3
Pyrzycki	–1,7	–4,1	–6,1	–6,0	–8,0	–7,5	–6,0
Sławieński	–2,7	–3,2	–3,4	–6,2	–8,3	–8,7	–7,3
Stargardzki	–0,9	–0,5	–0,7	–2,8	–5,5	–4,8	–3,5
Szczecinecki	–1,7	–3,2	–4,2	–6,8	–7,9	–6,1	–7,4
Świdwiński	–0,9	–4,5	–4,7	–5,6	–7,2	–7,6	–5,9
Walecki	–2,7	–2,7	–3,5	–6,8	–8,4	–5,0	–4,5
Łobeski	–1,9	–5,0	–4,6	–8,6	–8,9	–9,1	–6,6
Koszalin	–0,3	–0,4	–0,4	–4,1	–5,6	–4,4	–4,7
Szczecin	–1,7	–2,7	–2,7	–4,6	–6,7	–5,5	–5,3
Świnoujście	–3,6	–5,3	–4,1	–4,9	–9,2	–7,8	–6,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Ruch wędrowniczy jest kolejnym, po ruchu naturalnym, istotnym czynnikiem kształtującym liczebność i strukturę demograficzną ludności województwa. Migracje, których poziom i kierunki są przejawem przestrzennej mobilności ludności, prowadzą do stałej lub czasowej zmiany miejsca zamieszkania (notowanej w ruchu wewnętrznym, jak i poza granice kraju) (Dmitrowicz-Życka, Brzezińska 2020, 73–83).

Analizując zaprezentowany w tabeli 5 poziom salda migracji wewnętrznych na pobyt stały w miastach województwa zachodniopomorskiego, należy zauważyć, że dodatni współczynnik tego salda był notowany najczęściej na terenach miejskich powiatu kołobrzeskiego (sześć razy), szczecineckiego i Świnoujścia (po cztery razy) oraz powiatu pyrzyckiego, Koszalina i Szczecina (po trzy razy). W pozostałych powiatach obszary miejskie notowały dodatni współczynnik incydentalnie i kształtował się on na niskim poziomie (tabela 5). W większości obserwowanych jednostek saldo migracji na 1000 ludności było ujemne, co oznacza przewagę ludności odpływowej nad ludnością napływową i kształtuje bilans migracji niekorzystnie dla stanu liczebnego ludności miast województwa.

Tabela 5

Saldo migracji na 10000 ludności w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023

Powiat	Saldo migracji na 1000 ludności w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023 [%]						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Białogardzki	1,6	2,3	–2,6	–3,0	–3,5	–2,9	–2,5
Choszczeński	–4,5	–3,6	–5,4	–4,1	–5,9	–4,9	–7,1
Drawski	–2,3	–3,5	–3,5	–3,7	–3,3	–2,4	–4,2
Goleniowski	–0,2	–3,5	–4,3	–5,8	–3,3	–4,7	–3,8
Gryficki	–2,0	–2,4	–3,0	–3,7	–4,1	–1,5	–5,3
Gryfiński	–1,6	–5,4	–2,5	–4,2	–3,2	–3,8	–1,7
Kamieński	–1,9	–2,4	–5,7	–1,2	–2,3	–2,1	–3,8
Kołobrzeski	3,2	–0,1	1,0	3,4	0,3	1,8	2,7
Koszaliński	–2,5	–3,0	–4,5	–2,4	–3,1	–0,5	2,2
Myśliborski	–5,0	–2,5	–4,7	–2,2	–2,9	–3,6	–3,4
Policki	–5,6	–5,4	–5,3	–4,5	–5,8	–4,7	–6,0
Pyrzycki	–1,2	–4,9	0,1	–0,9	1,3	0,9	–2,7
Sławieński	–1,9	–4,5	–4,0	–3,0	–3,9	–2,7	–4,0
Stargardzki	–2,9	–4,1	–3,0	–1,9	–0,2	0,5	–1,3
Szczecinecki	0,8	0,7	0,0	–0,2	1,4	–1,8	–1,0
Świdwiński	–3,1	–0,7	–3,7	–2,6	–4,5	–4,5	–2,3
Wałecki	–5,3	–3,3	–0,8	–2,6	–3,8	–3,6	–3,8
Łobeski	–4,5	–3,1	–7,0	0,3	–3,6	–3,9	–2,6
Koszalin	2,1	0,0	–1,5	–1,3	–1,6	–0,6	0,3
Szczecin	0,3	0,6	1,6	–0,8	–1,9	–1,6	–1,5
Świnoujście	1,6	1,7	3,4	3,2	–1,4	–3,5	–3,5

Na podstawie wyników zaprezentowanych w tabelach 4 i 5 można również zauważyć, że wiele obszarów miejskich województwa zachodniopomorskiego charakteryzowało się dualną depopulacją (Majdzińska 2022, 361–389), co oznacza, że doświadczają zarówno ubytku naturalnego, jak i migracyjnego.

Kolejnym ważnym wynikiem analiz prowadzonych w miastach województwa zachodniopomorskiego w okresie objętym badaniem jest fakt, iż zaobserwowano postępujący proces starzenia się populacji wyrażony odsetkiem osób w wieku 65+ w liczbie ludności miast ogółem i indeksem starości. W roku 2023 w porównaniu do 2017 odsetek ten rósł w zatrważającym tempie od (3 p.p.) w Szczecinie do 7,1 p.p. w miastach zlokalizowanych na terenie powiatu polickiego (liczba seniorów w roku 2023 w porównaniu do 2017 wzrosła w Policach o 58%, a w Nowym Warpnie o 63%). W pozostałych powiatach odsetek osób wieku 65+ w liczbie ludności miast ogółem wzrastał od 4 p.p. w Koszalinie do 6,8 p.p. w miastach powiatu kamieńskiego (od 35% w Dziwnowie do 58% w Wolinie) (tabela 6).

Tabela 6

Odsetek osób w wieku 65+ lat w populacji ogółem w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023

Powiat	Odsetek osób w wieku 65+ lat w populacji ogółem w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023 [%]							Zmiana względem roku 2017 [p.p.]
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Białogardzki	16,7	17,5	18,2	19,4	20,1	21,0	21,8	5,1
Choszczeński	17,0	17,9	19,1	20,6	21,4	22,6	23,5	6,5
Drawski	16,5	17,3	18,1	19,2	19,9	20,8	21,7	5,3
Goleniowski	17,2	18,1	18,8	19,7	20,4	21,3	22,1	4,9
Gryficki	17,0	18,0	18,9	20,1	21,0	21,9	22,9	5,9
Gryfiński	16,3	17,3	18,2	19,5	20,4	21,2	22,1	5,8
Kamieński	19,1	20,5	21,7	22,9	23,8	24,9	25,9	6,8
Kołobrzeski	20,1	21,0	21,9	23,4	24,0	25,0	26,0	6,0
Koszaliński	15,4	16,0	16,8	18,2	18,9	19,9	20,9	5,5
Myśliborski	18,2	19,3	20,4	21,3	22,2	23,1	24,0	5,8
Policki	14,5	15,6	16,7	18,4	19,5	20,6	21,7	7,1
Pyrzycki	18,5	19,4	20,2	21,9	22,6	23,1	24,0	5,5
Sławieński	18,6	19,6	20,5	21,7	22,7	23,5	24,5	5,9
Stargardzki	17,7	18,6	19,6	20,4	21,2	22,0	22,9	5,1
Szczecinecki	18,2	19,0	19,9	21,3	21,9	22,7	23,3	5,1
Świdwiński	17,7	18,5	19,4	21,2	22,2	22,9	24,0	6,3
Wałecki	17,5	18,4	19,4	20,3	21,1	22,0	23,0	5,4
Łobeski	17,8	18,7	19,9	21,3	22,1	22,8	23,8	6,0

Tabela 6 cd.

Powiat	Odsetek osób w wieku 65+ lat w populacji ogółem w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023 [%]							Zmiana względem roku 2017 [p.p.]
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Koszalin	20,5	21,3	22,1	22,5	23,2	23,9	24,5	4,0
Szczecin	19,8	20,5	21,2	21,4	21,8	22,3	22,9	3,0
Świnoujście	20,2	20,9	21,7	22,7	23,6	24,3	25,3	5,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Indeks starości liczony jako iloraz liczby ludności w wieku 65+ do liczby dzieci w wieku 0–14 lat, w miastach województwa zachodniopomorskiego również nie kształtował się na zadowalającym poziomie i również obserwowany był jego wzrost w jednostkach objętych badaniem. Najwyższą przewagę subpopulacji najstarszej względem najmłodszej odnotowano w miastach zlokalizowanych na terenie powiatu kamieńskiego, kołobrzeskiego oraz w Świnoujściu (rok 2022 i 2023). Najmniejszą natomiast przewagę zaobserwowano na początku okresu, w miastach powiatu polickiego (1,0 w 2017 i 2018 roku). W okresie objętym badaniem nie odnotowano w analizowanych jednostkach indeksu starości poniżej 1,0 (tabela 7).

Tabela 7

Indeks starości w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023

Powiat	Indeks starości w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Białogardzki	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6
Choszczeński	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8
Drawski	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3	1,4	1,5
Goleniowski	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	1,5	1,6
Gryficki	1,2	1,3	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7
Gryfiński	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6
Kamieński	1,5	1,7	1,8	1,8	1,9	2,1	2,2
Kołobrzeski	1,6	1,6	1,7	1,9	1,9	2,0	2,2
Koszaliński	1,3	1,3	1,4	1,5	1,5	1,6	1,7
Myśliborski	1,3	1,4	1,5	1,5	1,6	1,7	1,9
Policki	1,0	1,0	1,1	1,3	1,4	1,5	1,6
Pyrzycki	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6	1,7	1,8
Sławieński	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,9
Stargardzki	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6	1,7

Tabela 7 cd.

Powiat	Indeks starości w miastach województwa zachodniopomorskiego w ujęciu powiatów w latach 2017–2023						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Szczecinecki	1,3	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6	1,7
Świdwiński	1,3	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8
Walecki	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6	1,7
Łobeski	1,2	1,3	1,4	1,5	1,5	1,6	1,8
Koszalin	1,5	1,5	1,6	1,6	1,7	1,8	1,8
Szczecin	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7
Świnoujście	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	2,0	2,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Na podstawie przedstawionych wyników (tabele 6 i 7) można stwierdzić, że miasta woj. zachodniopomorskiego są zaawansowane w zakresie starości demograficznej (Majdzińska 2022, 361–389), gdyż od lat charakteryzują się wysokim (ponad 14%) odsetkiem osób w wieku 65+ i wysokim (powyżej 1,0) indeksem starości.

Podsumowanie

Zaprezentowane w artykule wybrane zmienne kształtujące procesy demograficzne zachodzące w miastach woj. zachodniopomorskiego odzwierciedlają niekorzystne zmiany, które w przyszłości mogą powodować trudności w ich funkcjonowaniu. Proces depopulacji determinowany ujemnym przyrostem naturalnym i saldem migracji (często występujące jednocześnie), a także starzenie się społeczeństwa związane ze wzrostem subpopulacji osób starszych wobec malejącej, wskutek niskiego poziomu dzietności, liczby dzieci będą pogłębiać niekorzystne zmiany w wielkości i strukturze ludności województwa. Zmiany te wpłyną na wszystkie sfery funkcjonowania miast regionu, od rynku pracy, opieki społecznej, opieki zdrowotnej, gospodarki mieszkaniowej, systemu emerytalnego, edukacji po kwestie związane z „opłacalnością” istnienia poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, zrównoważonym rozwojem obszarów wyludnionych i tych, które są osiedleńczo atrakcyjne, a także ostatecznie jakością życia mieszkańców.

Opisywane w artykule zmiany nie są właściwe jedynie miastom woj. zachodniopomorskiego. Negatywne skutki przemian demograficznych dotyczą wszystkie regiony, dlatego niezbędne są działania zapobiegające ich pogłębianiu. Ze względu na charakter tych procesów, skutki takich działań będą widoczne w odległej przyszłości, niemniej nie można ich zaniechać, gdyż będzie to groziło zapaścią demograficzną nie tylko obserwowanych obszarów, ale wszystkich borykających się z takimi zmianami. Szczególnie istotne w tym kontekście są działania na rzecz skutecznej polityki rodzinnej, skłania-

jącej młodych ludzi do posiadania potomstwa w liczbie zapewniającej przynajmniej zastępowalność pokoleń.

Przedstawione wyniki badań potwierdzają tezy prezentowane w literaturze opisującej problem zmian demograficznych. Podobne zjawiska demograficzne, jak depopulacja i starzenie się społeczeństwa, zaobserwowano w innych regionach Polski i Europy. W Polsce głównymi ich czynnikami są migracje wewnętrzne i spadek liczby urodzeń (Śleszyński, 2016; Jażewicz, 2023). Województwa północne i zachodnie cechuje większa dynamika migracji, podczas gdy wschodnie szybciej się starzeją (Miśkiewicz-Nawrocka, Zeug-Żebro, 2017). Na poziomie europejskim Zagórowska (2012) podkreśla depopulację miast i wyzwania związane ze starzeniem się populacji, a Kotarski (2024) wskazuje na znaczenie infrastruktury i usług publicznych dla atrakcyjności miast. Zjawiska te wymagają lokalnych strategii przeciwdziałających negatywnym skutkom demograficznym.

W przedstawionym kontekście niezbędne jest prowadzenie badań stale identyfikujących czynniki determinujące skalę zmian demograficznych, zwłaszcza w podstawowych jednostkach samorządu terytorialnego, gdyż to na ich obszarze toczy się rozgrywka o demograficzną przyszłość przesądzającą o wszystkich aspektach działania tych jednostek.

Przedstawione wyniki analiz są jednym z pierwszych badań odnoszących się do zagadnień zmian demograficznych przedstawianych przez autorów w różnych kontekstach (Błaske, Oleńczuk-Paszel, Sompolska-Rzechuła, Śpiewak-Szyjka, 2024). Ich ograniczenie do województwa zachodniopomorskiego było celowe. Kolejne badania zostaną przeprowadzone dla jednostek administracyjnych pozostałych regionów Polski, a następnie wybranych państw Unii Europejskiej i świata. Należy zwrócić uwagę na fakt, że ważnym ograniczeniem prowadzonych analiz, zwłaszcza o charakterze porównawczym, prowadzonych dla różnych momentów czasowych, jest dostępność wiarygodnych i pełnych danych. Ich brak uniemożliwia badania poszczególnych jednostek administracyjnych w zakresie zmiennych, których uwzględnienie w badaniach stanowiłoby ich wartość dodaną (np. brak informacji o współczynniku dzietności na poziomie gmin). Wykorzystane w badaniach dane, mimo przedstawionych ograniczeń, dają możliwość oceny zmian demograficznych w miastach województwa zachodniopomorskiego.

Bibliografia

- Abramowska-Kmon, Anita. 2011. O nowych miarach zaawansowania procesu starzenia się ludności. *Studia Demograficzne*, 1, 3–22.
- Bartosiewicz, Bartosz. 2016. Polityka rozwoju lokalnego w kurczących się małych miastach. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 418, 22–31.
- Błaske, Małgorzata, Oleńczuk-Paszel, Anna, Sompolska-Rzechuła, Agnieszka, Śpiewak-Szyjka, Monika. 2024. Demographic Change and the Housing Stock of Large and Medium-Sized Cities in the Context of Sustainable Development. *Sustainability*, 16(24):10907. <https://doi.org/10.3390/su162410907>.
- Dmitrowicz-Życka, Katarzyna, Agnieszka, Brzezińska. 2020. Depopulacja województwa zachodniopomorskiego. Przyczyny i skutki demograficzne. W *Depopulacja: uwarunkowania i konsekwencje*, red. Hryniewicz Józefina, Ślusarz Grzegorz, 73–83. Warszawa: GUS, Rządowa Rada Ludnościowa.

- Dribe, Martin, Nilsson, Therese, Tegunimataka, Anna. 2024. Urban Lives: A Micro-Level Approach to Economic and Demographic Change. *Wydawnictwo Uniwersytetu Oksfordzkiego*, 1–25. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197761090.003.0001>.
- Dyszy, Marlena. 2017. Migracje wewnętrzne ludności w wybranych gminach wiejskich województwa śląskiego w latach 2002–2015. *Acta Geographica Silesiana*, 26, 17–29.
- Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych. Dostęp: 15.11.2024. <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/temat>.
- Ilnicki, Dariusz, Zdenek Szczyrba. 2019. Migracje wewnętrzne na pobyt stały w makroregionie południowo-zachodnim w latach 2002–2017. *Studia Miejskie*, 36, 25–44.
- Ilnicki, Dariusz. 2020. Wielkość i kierunki migracji na pobyt stały w województwie wielkopolskim w latach 2002–2017. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 52, 141–160.
- Janiszewska, Anna. 2019. Starzenie się ludności w miastach. *Space-Society-Economy*, 29, 45–69.
- Jański, Marcin. 2023. Trendy Demograficzne Kształtujące Przyszłość Rynku Nieruchomości. Dostęp: 15.11.2024. <https://mktgdocs.cbre.com/2299/b51358e6-475d-4218-a0d4-b89085c40286-1326553965.pdf>.
- Jażewicz, Iwona, Wioletta, Monika. (2024). Przemiany demograficzne na poziomie lokalnym w czasach niepewności. Przykład Pomorza. *Czasopismo Geograficzne*, 95(1), 31–47.
- Jażewicz, Iwona. 2023. Uwarunkowania demograficzne i wybrane konsekwencje społeczne kurczenia się miast województwa zachodniopomorskiego. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 76, 179–198.
- Kotarski, Hubert. 2024. Więź mieszkańców z miastem i jej wpływ na ocenę zmian zachodzących w mieście. *Nowa Polityka Wschodnia*, 41(2), 9–27.
- Majdzińska, Anna. 2022. Identyfikacja obszarów depopulacyjnych w makroregionie północno-zachodnim i ich ocena pod względem zaawansowania starości demograficznej. *Przegląd Zachodniopomorski*, 37, 361–389.
- McCann, Philip. 2017. Urban Futures, Population Ageing and Demographic Decline. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 10, 543–557. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx009>.
- Miśkiewicz-Nawrocka, Monika, Katarzyna, Zeug-Żebro. 2017. Badanie zróżnicowania sytuacji demograficznej w Polsce w latach 2005–2014. *Studia Ekonomiczne*, 318, 69–83.
- Miśkiewicz-Nawrocka, Monika. 2015. Analiza porównawcza czynników wpływających na zmiany demograficzne w Polsce w latach 2002–2013. *Prace Naukowe/Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*, 7, 34–58.
- Olszewski, Witold. 2014. Diagnoza sytuacji demograficznej województwa łódzkiego w latach 2005–2012. *Acta Universitatis Lodzensis Folia Oeconomica*, 6(308), 139–147.
- Potrykowska, Alina, Przemysław, Śleszyński. 1999. Migracje wewnętrzne w Warszawie i województwie warszawskim. *Atlas Warszawy*. Warszawa: PAN.
- Potrykowska, Alina. 2017. Migracje wewnętrzne w województwie mazowieckim. W: Hrynkiewicz Józefina, Potrykowska Alina (red.), *Sytuacja demograficzna Mazowsza jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, 121–143. Warszawa: GUS, Rządowa Rada Ludnościowa.
- Rutkowska, Anna. 2020. Tendencje i struktura migracji wewnętrznych w Polsce w latach 2002–2018. *Rynek Pracy*, 172(1), 40–51.
- Smutek, Jan. 2011. Rynek pracy i jego demograficzne uwarunkowania w zachodniej Polsce i wschodnich Niemczech w latach 2005–2009. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 16, 59–74.
- Suszczewicz, Michał. 2016. Przemiany migracyjne i demograficzne nowego miasta na przełomie XX i XXI wieku – przykład Bornego Sulina. *Przegląd Zachodniopomorski*, 2, 145–159.
- Szukalski, Piotr. 2019. Depopulacja – wybrane konsekwencje dla lokalnej polityki społecznej. *Polityka Społeczna*, 547(10), 10–15.
- Śleszyński, Przemysław. 2016. Contemporary and forecasting demographic-migration conditions of the development of the polish settlement system. *Konwersatorium Wiedzy o Mieście*, 29(1), 97–106.
- Wegner, Magdalena, Anna, Kamińska. 2017. Sytuacja demograficzna województwa zachodniopomorskiego – stan obecny i perspektywy. W: Hrynkiewicz Józefina, Potrykowska Alina (red.), *Sytuacja demograficzna Pomorza Zachodniego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, 23–34. Warszawa: GUS, Rządowa Rada Ludnościowa.
- Witkowski, Janusz. 1988. Potrzeby a migracje wewnętrzne ludności w Polsce. *Biuletyn IGS / Szkoła Główna Handlowa. Instytut Gospodarstwa Społecznego*, 2–3, 119–141.

- Wróbel, Robert. 2017. Specyfika sytuacji demograficznej województwa lubuskiego na tle Polski. W: Hryniewicz Józefina, Potrykowska Alina (red.), *Sytuacja demograficzna województwa lubuskiego jako wyzwanie dla polityki społecznej i gospodarczej*, 35–56. Warszawa: GUS, Rządowa Rada Ludnościowa.
- Zagórowska, Agata. 2012. Uwarunkowania demograficzne rozwoju zasobów pracy województw nadodrzańskich (opolskiego, dolnośląskiego, lubuskiego i zachodniopomorskiego). *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica*, 268, 187–216.
- Zborowski, Andrzej. 2014. Przemiany demograficzne w małych i średnich miastach w Polsce w latach 1995–2010. W: Korzeniak Grażyna (red.), *Małe i średnie miasta w policentrycznym rozwoju Polski*, 27–52. Kraków: Instytut Rozwoju Miast.
- Zwiech, Patrycja. 2012. Znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju województwa zachodniopomorskiego. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 244, 190–200.
- Żuchowski, Wojciech. 2010. Przemiany demograficzne ludności wiejskiej woj. lubelskiego w latach 2000–2008. *Barometr Regionalny*, 4(22), 37–53.